

▶ 1

Kuidas õpetaja väärtuskasvatust teeb?

Õpetaja kui ...

- ▶ isiklik eeskuju
- ▶ käitumisnormide seadja
- ▶ õpimeetodite valija
- ▶ väärtuste üle arutelu suunaja
- ▶ õpilase iseloomu/isiksuse kujundaja
- ▶ tagasisidestaja ja hindaja
- ▶ ...

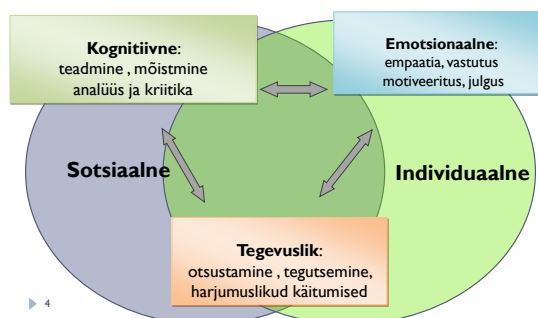
▶ 2

Mis on mis?

- ▶ **Väärtused** – printsiibid/ veendumused/võimalikud soovide objektid: tervis, meelerahu, tervis, sõprus, teadmised, isamaa, sallivus / käsitlusobjektid/
- ▶ **Väärtushinnagud** - hinnangud teatud väärtustele, millest lähtuvalt antakse nähtustele hinnanguid /nõuandjad/
- ▶ **Väärtushoiakud** - seadmus teatud viisil toimida /sundijad/

▶ 3

Väärtustamise dimensioonid

▶ 4

Väärtuskasvatuse toimub

- ▶ Eraldi väärtusõpetuse tunnis (eetika, filosoofia, usundiõpetus, inimeseõpetus)
- ▶ Läbivate teemadena/pädevustena
  - ▶ Kõikides ainetes
  - ▶ Läbi klassivälise tegevuse, läbi kooli traditsioonide, koolis valitsevate suhete,
- ▶ Kogu koolikultuuri kaudu

▶ 5

- ▶ Koolil nii hariv kui kasvav ülesanne
- ▶ Toetatakse võrdsel määral õpilase vaimset, füüsilist, kõlbelist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut
- ▶ Kool toetab põhiliste väärtushoiakute kujunemist. Õpilane mõistab oma tegude aluseks olevaid väärtushinnanguid ja tunneb vastutust tegude tagajärgede eest
- ▶ Kool kujundab väärtushoiakuid ja -hinnanguid, mis on isikliku õnneliku elu ja ühiskonna eduka koostoomimise aluseks.
- ▶ Kool aitab kaasa õpilaste kasvamisele loovateks, mitmekülgseteks isiksusteks, kes suudavad ennast täisväärtuslikult teostada erinevates rollides: perekonnas, tööl ja avalikus elus.

Riiklikust õppekavast

6

Kust pärinevad õppekava väärtused?

- › sotsialiseerumine rajaneb eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ühiskondade ning maailma kultuuri ja teaduse põhisavutuste omaksvõtul
- › „Eesti Vabariigi põhiseadus“, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, lapse õiguste konventsioon ning Euroopa Liidu alusdokumendid

Loetelu pole lõplik

- › üldinimlikud väärtused (ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimvääriskus, lugupidamine enda ja teiste vastu) ja
- › ühiskondlikud väärtused (vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiglikkus)

› 7

Väärtushinnangud ja väärtushoiakud

- › huvi ümbritseva vastu
- › süsteemsus
- › iseseisvus,
- › vastutustundlikkus
- › koostöö,
- › avatus eriarvamuste suhtes,
- › erinevuste täiendavana nägemine,
- › eneseusk ja enesetundmine,
- › jne.

› 8

Põhikooli sihiseade

- › PK-1 on nii hariv kui ka kasvatav ülesanne. Kool aitab kaasa õpilaste kasvamisele loovateks, mitmekülgeteks isiksusteks, kes suudavad ennast täisväärtuslikult teostada erinevates rollides: perekonnas, tööl ja avalikus elus.
- › PK-s on õpetuse ja kasvatuse põhitähtsust tagada õpilase eakohane tunnetuslik, kõlbeline, füüsilise ja sotsiaalse areng ning tervikliku maailmapildi kujunemine.
- › PK ülesanne on luua õpilasele eakohane, turvaline, positiivset mõjuv ja arendav õppekeskkond, mis toetab tema õpimist ja õpioskuste, eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemisvõime, teadmiste ja tahteliste omaduste arengut, loovat eneseväljendust ning sotsiaalse ja kultuurilise identiteedi kujunemist.
- › PK toetab põhiliselt väärtushoiakute kujunemist. Õpilane mõistab oma tegude aluseks olevaid väärtushinnanguid ja tunneb vastutust tegude tagajärgede eest. Põhikoolis luuakse alus enese määratlemisele eneseteadlikult isiksusena, perekonna, rahvuse ja ühiskonna liikmena, kes suhtub sallivalt ja avatult maailma ja inimeste mitmekesisusse.
- › PK aitab õpilasel jõuda selgusele oma huvides, kalduvuses ja võimetes ning tagab valmisoleku õpingute jätkamiseks järgneval haridustasemel ja elukestvas õppes. Põhikooli lõpetanud noorukil on arusaam oma tulevastest rollidest perekonnas, tööelus, ühiskonnas ja riigis.
- › Teadmiste, väärtushinnangute ja praktiliste oskuste omandamine ja arendamine toimub kogu kooli õppe- ja kasvatustsüklis, kooli ja kooli koostöös ning õpilase vahetu elukeskkonna ühistoime tulemusena.
- › Eesti kool seisab eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise ja arengu eest, seepärast pööratakse põhikooli õpetuses ning kasvatuses erilist tähelepanu eesti keele õppele.

› 9

Gümnaasiumi sihiseade

- › G-1 on nii hariv kui ka kasvatav ülesanne. Gümnaasiumi ülesanne on noore ettevalmistamine toimimiseks loova, mitmekülgse, sotsiaalselt küpse, usaldusväärse ning oma eesmärgi teadustava ja saavutada oskava isiksusena erinevates eluväljakondades: partnerina isiklikus elus, oma kultuuri kandja ja edendajana, tööturul erinevates ametites ja rollides ning oma ühiskonna ja looduskeskkonna jätkusuutlikkuse eest vastutava kodanikuna.
- › G-s on õpetuse ja kasvatuse põhitähtsust, et õpilased leiaksid endale huvi- ja võimetekohase tegevusväljakonna, millega siduda enda edasine haridustee. Gümnaasiumi ülesanne on luua tingimused, et õpilased omandaksid teadmised, oskused ja väärtushoiakud, mis võimaldavad jätkata tõrgeteta õpiteed kõrgekoolis või gümnaasiumijärgses kutseõppes.
- › Nende ülesannete täitmiseks ja eesmärkide saavutamiseks keskendutakse:
  - 1) õpilaste iseseisvumisele, oma maailmapildi kujunemisele ja valmisolekule elus toime tulla;
  - 2) adekvaatse enesehinnangu kujunemisele;
  - 3) iseseisva õppimise ja koostööoskuste arendamisele;
  - 4) edasise haridustee võimaluste tutvustamisele ja hindamisele;
  - 5) kodanikuoskuste, -aktiivsuse ja -vastutuse väljakujunemisele.
- › Kaks viimast punkti samad

› 10

Läbiv teema „Väärtused ja kõlblus“

- › Läbiva teema „Väärtused ja kõlblus“ käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää üksikõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Põhikoolis õpilast suunatakse:

- › 1) tunnustama väärtusi, kõlbelsi norme ja viisakusreegleid;
- › 2) analüüsima süstemaatiliselt kõlbelsi norme ja väärtusi;
- › 3) arutlema üldtunnustatud eetiliste printsiipide üle ja neid omaks võtma;
- › 4) juhinduma oma käitumises neist põhimõtetest ning hindama iseenda ja kaasinimeste käitumist nende alusel;
- › 5) osalema kollektiivi (klassi, kooli, huviringi jm) eetikakoodeksi ja käitumisreeglite väljatöötamises ning neid järgima;
- › 6) reflekteerima nii iseenda kui ka kaasinimeste käitumis põhimõtete üle, kasutades kõlbelsi konfliktide lahendamise ning vastutustundlike valikute tegemise oskusi.

› 11

Siht - gümnaasium

taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää üksikõikseks, kui neid eiratakse ja sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Õpilast suunatakse:

- 1) analüüsima kriitiliselt ja argumenteeritult väärtusi ja kõlbelsi norme, erinevaid väärtussüsteeme, nende seoseid ajaloolis-kultuurilise kontekstiga, religiooniga ja maailmavaatega;
- 2) reflekteerima isiklike väärtushoiakute ja kõlbelsi teokspidamiste üle; tegema mõtestatud maailmavaatelsi ja kõlbelsi valikuid ning neid põhjendama;
- 3) tegutsema erinevaid vaateid ja seisukohti respektiivses ning kaitsma ja põhjendama oma seisukohti;
- 4) ette nägema, võimaluse korral vältima ja lahendama väärtuste ja kõlbelsi normidega seotud konfliktisituatsioone;
- 5) mõistma, et mitmekesisus on ühiskonna rikkuse ja arengu tingimus.

› 12

Läbiva teema „Väärtused ja kõlblus” käsitlemine I kooliastmes

- ▶ **Rõhk** iseenda tundmaõppimisel, heade kommete omandamisel.
- ▶ **Oluline:** klassikollektiivi kujundamine, kus peetakse oluliseks õiglust, ausust, hoolivust, sallivust, inimväärikust, lugupidamist enda ja teiste vastu, lubaduste pidamist ning demokraatlikku osalemist ja rahvuslikkust.
- ▶ **Õppemeetoditest** on esikohal töö jutustustega, rollimängud, arutelud ja õpetaja selgitused, mille vältel õpitakse oma kogemusi teadvustama ning oma tegutsemist jälgima ja reflekteerima.

▶ 13

Läbiva teema „Väärtused ja kõlblus” käsitlemine II kooliastmes

- ▶ **Rõhk:** teadvustatakse ja mõtestatakse kõlbelisi norme ning kujundatakse sallivust ja lugupidamist erinevate inimeste vastu.
- ▶ toetatakse õpilase isiklike seisukohtade kujunemist humanistlike kõlbeliste normide taustal.
- ▶ **Oluline:** Õpilase mõttearendustesse tuleks suhtuda paindlikult, jättes õpilasele võimaluse säilitada oma arvamus. Õppevara kaudu tutvustatakse õpilasele positiivseid kõlbelisi eeskujusid ja ideaale. Igapäevases koolielus pakutakse võimalusi rakendada omandatud teadmisi.
- ▶ **Õppemeetoditest** on keskel kohal lugude analüüs, aktiivõppemeetodid, rühmatöö, konfliktsete juhtumite arutelu ning rollimängud.

▶ 14

Läbiva teema „Väärtused ja kõlblus” käsitlemine III kooliastmes

- ▶ **Rõhk:** väärtushinnangute ja kõlbeliste normide ühiskondliku ning ajaloolis-kultuurilise mõõde.
- ▶ **Oluline:** Erinevate maailmavaadete ja religioonide tutvustamisega (ajaloos ning tänapäeval) toetatakse sallivuse ja lugupidava suhtumise ning maailmavaatelistes küsimustes orienteerumise oskuste kujunemist.
- ▶ **Meetod:** Eri allikatest teabe kogumisega, erinevates õppeainetes käsitletu ning kogemuste põhjal juhitakse õpilasi arutlema väärtuste ja kõlbelisuse teemade üle, võrdlema erinevaid seisukohti ja põhjendama oma seisukohti, pidades silmas eelarvamusteta, taktitundelist, avatud ja lugupidavat suhtumist erinevatesse arusaamadesse. Sobilik on teha uurimisprojekte, mis võimaldavad käsitleda küsimusi sügavamalt ja mitmekülgsemalt.

▶ 15

Läbiva teema käsitlemisel gümnaasiumis

- ▶ **Rõhk:** kriitilise mõtlemise ja argumenteerimisoskuse arendamine, asjakohase teabe kogumine ja üldistuste tegemine, tuues esile seoseid erinevate valdkondade, varasemate teadmiste ja kogemustega ning väärtussüsteemide, maailmapildi ja maailmavaate küsimustega.
- ▶ **Oluline:** Soovitavate käitumisviiside kujunemist tõhustab õpilase osalus demokraatlikes diskussioonides, kooli õpilasomavalitsuse ja muude sarnaste organisatsioonide töös ning kaasatus koolielu korraldamisse.

▶ 16

Ainevaldkond võõrkeelel

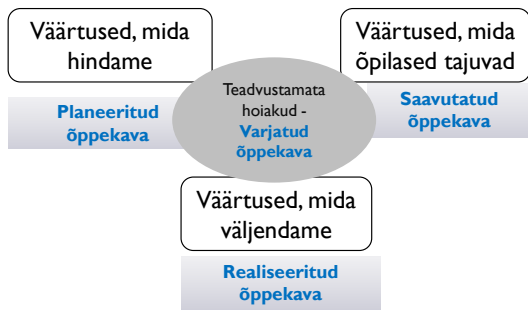
- ▶ Valdkonna pädevus on suutlikkus mõista ja tõlgendada võõrkeeles esitatut, suhelda eesmärgipäraselt nii kõnes kui kirjas, järgides vastavaid kultuuritavasid; mõista ja väärtustada erinevaid kultuure, oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi.
- ▶ Võõrkeeled avardavad inimese tunnetusvõimalusi ning suutlikkust mõista ja väärtustada mitmekultuurilist maailma, arendavad erinevate keeleliste ja mittekeeleliste vahenditega süsteemset mõtlemist ning eneseväljendusvõimalusi. Võõrkeeled arendavad kultuuriteadlikku suhtlusvõimet, andes teadmisi eri maade ja erinevaid keeli kõnelevate rahvaste kohta.

▶ 17

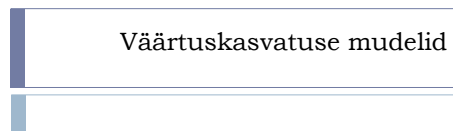
Üldpädevustest keeleõppes

- ▶ Pädevustes eristatakse järgmisi omavahel seotud komponente: teadmised, oskused, väärtushinnangud ja käitumine. Nimetatud nelja komponendi õpetamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.
- ▶ ... Väärtuspädevust toetatakse õpitavaid keeli kõnelevate maade kultuuride tundmaõppimise kaudu. Õpitakse mõistma ja aktsepteerima erinevaid väärtussüsteeme, mis lähtuvad kultuurilisest eripärasest. ...

▶ 18

▶ 19

▶ 20

Juurutamine

- ▶ (*inculcation*)
- ▶ Väärtus on antud, normatiivne; standard või käitumisjuhend
- ▶ **Eesmärk:** moraalnormide ja väärtushoiakute juurutamine,
- ▶ **Õpilased:** aktsepteerimine, kuulekus ja omaksõtt
- ▶ **Õpetaja:** õigete väärtuste teadmine, tagasisidestamine ja eeskuju
- ▶ **Meetodid:** käsud keelud, ka rollimängud
- ▶ **Keskmes** käitumine ja kuulekus
- ▶ **Kriitika**
  - ▶ Indoktrineeriv
  - ▶ Mõtestamata
  - ▶ Heteronoomia, ebademokraatlik
  - ▶ „sotsialiseerumine konformsusse ... või vastuhakk

▶ 21

Väärtuste selgitamine

- ▶ (*values clarification: Sidney Simon, 1966, 1972*) Humanistlik psühholoogia (Carl Rogers, Abraham Maslow).
- ▶ Väärtused on individuaalsed ja relativistlikud
- ▶ **Eesmärk:** eneseaktualisatsioon läbi teadlikkuse
- ▶ **Õpilane:** sõnastab oma väärtused ja põhjendab neid
- ▶ **Õpetaja:** aidata õpilasel selgusele jõuda tema enda väärtushinnangutes; ei mõjuta väärtushinnangute valikut
- ▶ **Meetod:** eneseanalüüsi harjutused väikerühmades; väärtuste järjestamine, päevikud, muusika ja kunst; arutelud (nt lastega filosoferimine)
- ▶ tunded, identiteet
- ▶ **Kriitika**
  - ▶ Relativism
  - ▶ Väärtussegadus?
  - ▶ Emotivism
  - ▶ Juurtetus - pealispindus

▶ 22

Kognitiivne arenguline

- ▶ Piaget, Kohlberg 1958-1984) - Mitte "mis", vaid "kuidas"
- ▶ Väärtused: on universaalsed moraalsed printsiibid, kuid lahendused sõltuvad kontekstist
- ▶ **Eesmärk:** kõrgemal tasemel argumentatsioon
- ▶ **Õpetaja:** küsimused, uued kontekstid
- ▶ **Õpilane:** lahendused ja põhjendamisoskus
- ▶ **Meetod:** Dilemmad ja arutus, film, kirjandusteoste jne
- ▶ argumentatsioon, põhjendamine
- ▶ **Kriitika**
  - ▶ Relativism ja küünilisus
  - ▶ Räägivad must valgeks - Tähtis sõnaosavus ja põhjendamisoskus, lahus teost?
  - ▶ Pole kontekstuaalne
  - ▶ Väärtussegadus?

▶ 23

Iseloomukasvatuse

- ▶ (*character education*) Me oleme need, mida me teeme
- ▶ Väärtused kujunevad indiviidi ja ühiskonna interaktsioonis, on universaalseid
- ▶ **Eesmärk** luua keskkond, mis toetab voolusliku inimese kujundamist.
- ▶ **Õpilane:** arendada vastastikuse hoolivuse ja vastutuse harjumus
- ▶ **Õpetaja:** luua keskkond läbi rollimudeli, koostöö eri osapooltega, heategevusprojektid
- ▶ **Meetod:** koolikultuuri kujundamine
- ▶ Fookuses tegutseja, kogukondlikkus
- ▶ **Kriitika**
  - ▶ Mille poolest erineb juurutamisest?
  - ▶ Refleksioon – kas ka lapsed?
  - ▶ Ajamahukas
  - ▶ Vajab pühendumist

▶ 24